

KRÓNIKA

A honismereti mozgalom szerepe és a honismereti egyesület tevékenysége az elmúlt évtizedben Tolna megyében (2006–2015)

„Amint te magad egy közösségi rendszer kiegészítő része vagy, úgy minden tettered is járuljon hozzá a közösségi élet teljességéhez. Amelyik tettered tehát sem közvetlenül, sem közvetve nem segíti a közös célt, az szétagrózza életedet, megbontja annak egységét.” (Marcus Aurelius)

A Tolna megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület az 1986-ban alapított megyei Honismereti Csoport tagjainak segítségével és közös munkája nyomán jött létre 1992-ben, Szilágyi Mihály elnökletével és 17 taggal. Az elnökséget 1993-ban átvevő, majd 2013-ig betöltő Kaczián János és a titkári teendőket 2009-ig ellátó Nagy Janka Teodóra nagyon sokat tett azért, hogy a honismereti mozgalom erőre kapjon a megyében, s a ma 23 éve működő egyesületünk tíz éven belül immár másodszor rendezhet felnőtt akadémiát. Az elnökséget 2013. június 8-án Gesztesi Enikő, az addigi titkár vette át, aki számára nagy kihívást jelentett, hogy a ma 88 taggal, s 25 pártoló taggal működő egyesületünk vezetését méltó módon láthassa el. Ezért ért minket megtiszteltetésként, hogy 2006 után 2015 nyarán ismét Tolna megye szervezheti meg az Országos Honismereti Akadémiát. Most, az akadémia előtti percekben, órákban arról szeretnék számadást és összefoglalást készíteni, hogy az előző országos akadémia óta milyen munkát végzett az egyesületünk, milyen célokat foglalmaztunk meg, s mik lehetnek a továbblépés útjai.

Egyesületünk 23 településen működik, taglétszámában folyamatosan bővül. Mielőtt a számadásba belefognék, kiemelhetném a legjelesebb kutatókat, akik az elmúlt évtizedben kutatásaik révén talán a legtöbbet tették Tolna megyéért a honismereti mozgalomban, értéket képviseltek, olyan értéket, melyek követendők lehetnek, s akik mögött további lelkes kutatók, segítők, pedagógusok, közművelődési szakemberek, helyi vezetők álltak és állnak, lehetővé téve, hogy e munka mindenkihez eljusson. De oly sokan vannak ők, s félelemmel töltene el az a tudat, hogy valakit kifelejtettem, hogy inkább az elvégzett munkára szeretnék az elkövetkezőkben koncentrálni. Egy csoportot azonban mindenképpen szeretnék kiemelni, akik az egyesületünk irányításában aktívan részt vesznek. Kaczián János tiszteletbeli örökös elnökként nap mint nap részt vállal a munkánkban, jó tanácsaival segít bennünket, bármilyen problémával fordulhatunk hozzá. A jelenlegi elnökséget, amelyet Horváth Endréné titkárral együtt vezetünk, s amelynek tagjai Dobos Gyula, Elekes Eduárdné, Gere Lászlóné Vizi Márta, Kriston Vizi József, Szóts Zoltán, a jó barátság, az együttgondolkodás öröme, s a honismereti kutatásban való együttműködés vezérli.

Kaczián János, a XXXIV. Országos Honismereti Akadémia előtt már készített egy számadást, melyben összefoglalta az akkor majdnem 15 éves egyesület munkáját. Ahogyan ő fogalmazott, szubjektív sorokat fogalmazott meg magáról a honismeretről, a honismeret helyzetéről Tolna megyében. Az általa képviselt gondolatokat folytatom jelen írásomban, hiszen 2006 és 2013 között még ő töltötte be az elnöki tiszteletet. Úgy gondolom, hogy hozzá hasonlóan nem szívesen hallgatnám el az azóta is érzett, vagy az azóta felmerült gondokat. Bevezetőként örömmel mondhatom el, hogy vállalt feladatainkat mindig elláttuk, aktív tagja vagyunk a Honismereti Szövetségnek és a civil szervezetek Tolna megyei és szekszárdi közösségének. Egy olyan közösséget alkotunk, amelynek tagjai főként a lakó- és

munkahelyükön vállalnak és tesznek sokat a helytörténeti ismeretek gyarapítása és megőrzése érdekében.

Mindig is követtük az egyesület alapszabályában (a megújított alapszabályban 2014-ben is) kifejtett célokat, így a legfontosabb célunk, hogy egyénileg vagy csoportosan szolgáljuk a lakóhely és a munkahely, a szülőföld történelmének, kultúrájának megismerését és tiszteletét. Az egyesület vállalja a nemzeti tudat és a hagyományok ápolását, a kulturális, természeti és települési értékek megőrzését és gazdagítását, ezen belül az etnikai csoportok és nemzeti kisebbségek sajátos értékeinek fennmaradását. Közös munkánk elismeréseként kétszer részesült egyesületünk kitüntetésben az elmúlt évtizedben: 2007-ben a megye civil szervezeteinek *Szomjú György-díját* ítelték az egyesületnek, 2012-ben a Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke *Az év Tolna megyei civil szervezete pályázat* különdíját adományozta nekünk. 2006-tól *Bél Mátyás-díjat* ketten kaptak egyesületünkől, a *Honismereti Munkáért Emlékérm*et öten érdemelték ki. *Honismereti Munkáért Emléklap*ot kaptak 66-an. A 2004-ben alapított *Egyed Antal-díjat* közösségünk nem egyesületi tagoknak adományozza, hanem olyanoknak – évente egy személynek és egy közösségnek –, akik eredményes honismereti és helytörténeti munkát végeznek Tolna megyében. Elnökségünk minden évben nagy nehézségekkel néz szembe, amikor el kell dönten, hogy a sok jelölt közül kik kapják meg e díjat.

Tagjaink között tisztelünk helytörténészeket, muzeológusokat, pedagógusokat, könyvtárosokat, régészeket, akik munkájuk révén is kapcsolódnak a tradicionális értékek megőrzéséhez, s mindemellett szívvel-lélekkel támogatnak minden új kezdeményezést. Kiemelt feladatként kezeli közösségünk, hogy erősítsük kapcsolatunkat más egyesületekkel, önkormányzatokkal, részt veszünk értékmegőrző kezdeményezéseikben, így kaptunk szerepet 2013-ban a Tolna Megyei Értéktár Bizottság munkájában is. Egyesületünk szívesen vállal résztvevő kutatómunkákban, tanulmánykötetek, monográfiák, egyéb kiadványok készítésében, ilyen szép összefogás eredménye egy 2015 Húsvétján megjelent könyv – *Keresztek és kiskápolnák Szekszárdon* –, mely egyesületünk hat tagjának tollából, egyesületi tagok szerkesztésében jelenhetett meg, de hasonló szép kezdeményezés volt 2013-ban az *Ember – Táj – Természet – Alkotás, Dél-Dunántúli Dolgozatok, Tanulmányok Dr. Szőke Sándor emlékére* c. kötet, amelynek szerzői között hét egyesületi taggal büszkélkedhetünk.

Nagyon fontosnak tartjuk, tartottuk, hogy egyesületünk munkáját könnyebben tudjuk irányítani, ezért kistérségeket hoztunk létre. 2011-ben megyénket öt térségre osztottuk – Bonyhád és környéke, Dombóvár és környéke, Tamási és környéke, Paks, Dunaföldvár és környéke, Szekszárd, Tolna és környéke –, s ezek élére helyeztünk egy-egy, az adott térségért sokat dolgozó, aktív egyesületi tagot, akik összefogják az ottani munkát, tudósítanak a helyben történt eredményekről. Nos, elmondható, hogy ez a munka eredményes volt, azonban 1-2 térségben még igyekeznünk kell eredményesebbé tenni a kapcsolatokat.

Az évek során szívesen vállaltunk résztvevő, illetve szerveztünk konferenciákat. Legfontosabb hagyományosnak nevezhető konferenciánk az őszi folyamán tartott *Megyei Honismereti Találkozó*, melyet a megye valamelyik településén tartunk, s egy érdekes helytörténeti téma köré szervezünk, mint például az épített örökségünk, kulturális turizmus és honismeret, együttélés Tolna megyében az elmúlt évszázadokban, megyei helytörténeti irodalom, néprajzi és más gyűjtemények helyzete, a kegyeletgyakorlás szokásai, honismeret az iskolában, városiasodás és hagyomány. A téma országos kitekintése mellett a helyi szakemberek előadásait, kutatási eredményeit is meghallgatjuk, ugyanezen a napon megismerkedünk a település nevezetességeivel is. Ekkor adjuk át az *Egyed Antal-díjakat* és a *Honismereti Szövetség Emléklapjait*.

Minden év márciusában, a Honismeret Napján, Béla Mátyás születésnapján, ebben az évben immáron hetedik alkalommal, megemlékezést tartunk megyénk egyik neves

iskolájában /Szekszárd, Bonyhád, Gyöngyös, Bátaszék stb./ Itt előadást hallhatunk egyik legkiválóbb szellemi elődunktól, Bél Mátyás megyei kutatóitól vizsgálódásuk és a szakirodalom legújabb eredményeiről. Ezt követően az adott település egyik honismereti szakemberét hallgatjuk meg, majd bemutatkoznak az adott iskola tanulói, kutató munkát végző diákjai. A két rendezvény segítette és segít abban, hogy a vidéki tagokkal és az önkormányzatokkal sokat javult az együttműködés az elmúlt évtized alatt.

2005 és 2009 között Szekszárdon rendezték meg a *Vásárok Világa konferenciát*, amelynek előadói között egyesületi tagokat is köszönthettünk. Minden évben, május végén megrendezésre kerül Lengyelben a nyugdíjas óvónők megyei találkozója, ez az esemény már hagyományosnak tartható a megyében.

Minden évben képviseltetjük magunkat az Országos Honismereti Akadémián /5-13 fő/, több évben is részt vettünk a Honismereti Kiadványszervezők Országos Konferenciáján /pl. Esztergom, Velem/.

Az elmúlt két évben nagy sikerrel zajlott két előadássorozatunk, melyeket *Kedvenc témám*, illetve *Kedvenc témám – Honismeret a múzeumban* címmel szerveztünk, mégpedig a megyei kutatók helytörténeti munkáinak megismerése és megismertetése céljából. Többször tartottak előadásokat, szerveztek programokat a *Kutatók Éjszakája* programjain a tagjaink és tagintézményeink. A Bonyhádi Honismereti Kör havonta két alkalommal szervez előadásokat, illetve szervez kirándulást, a *Völgységi Múzeumi Tanösvény Német Utat*.

Kaczián János a 2006/3. számban az egyesületünk eredményeinek egyik problémájaként említette, hogy „Kevés eredményt értünk el a közoktatásban.” Noha ezzel a mondattal nem értek teljesen egyet, hiszen az egyesület addig is sokat tett a diákmozgalomért, tanárként a diákokkal való együttműködést tekintettem titkárságom egyik fejlesztendő területének, majd elnöki bemutatkozásomban is a következő célt fogalmaztam meg: előbbre kell jutnunk a diákok megszólításában, több intézményben kellene működni honismereti körnek, jobban be kell vonni őket magunk mellé, a felnőtt honismereti tevékenységbe. E munkában kiváló partner volt Horváth Endréné, aki szintén pedagógus. Ennek nyomán erősebben vállalunk részt az *Országos Ifjúsági Honismereti Akadémiákon*, minden évben részt vesznek az akadémiákon a diákjaink, sőt minden tanuló előadást is tart, illetve készít. Kiemelendőnek tartom, hogy 2013-ban és 2014-ben két cikk is megjelent a *Honismeret* című lapban, összesen négy diák publikálta a két cikket, mindannyian a Szekszárdi Garay János Gimnázium tanítványai.

2011-ben egyesületünk vállalta, hogy Szekszárdon meg is szervez egy akadémiát. A témakör – *Kastélyok, kúriák régen és ma* – sok érdeklődőt vonzott Szekszárdra, a konferenciának 76 közép- és felsőfokú tanulmányokat folytató diák résztvevője volt, több tagtársunk elnökölt a prezentációkat bemutató diákelőadásokon.

Néhány intézményben működik Honismereti Kör, illetve több intézményben végeznek a diákok helytörténeti kutatásokat /pl. Dombóvári Illyés Gyula Gimnázium, Szekszárdi Garay János Gimnázium, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Bátaszéki II. Géza Gimnázium/, de sok településen vesznek részt a hagyományörző munkában tanulók is /sírok ápolása, megemlékezéseken részvétel/. A diákjaink munkái megjelentek 2015-ben a *TUDOK XV. Országos Konferenciáján /Kárpát-medencei verseny/*, ahol három diák – két tanuló a Szekszárdi Garay János Gimnáziumból, s egy a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumból – vett részt. Mindhárman helytörténeti, hadtörténeti kutatásokat végeztek a megyében. Két tanuló egyedülálló sikert aratott, az egyikük nagydíjas (első helyezés), a másik diák pedig különdíjas lett (harmadik helyezés). Egyesületünk kétszer is alkalmat teremtett számukra, hogy bemutathassák munkájukat a felnőtt tagok előtt.

A diákok munkájának segítésére két országos szervezet is létrejött: 2014. február 15-én megkezdte tevékenységét a *Honismereti Szövetség Ifjúsági Bizottsága*, egy Tolna megyei diákképviselővel. A bizottság feladata, hogy az országban létező diákcsoportokat összefogja, közös programokat szervezzen nekik. 2014. április 1-én pedig a Honismereti Szövetség Elnöksége megalakította a *Pedagógiai Munkabizottságát*, amelynek tagja lettem. Ennek a kis csoportnak a feladata, hogy a tanárképzésben nagyobb szerepet kapjon a honismeret oktatása. Továbbképzések, előadások szervezésével a tanárjelöltek ilyen irányú felkészítését szeretné a bizottság segíteni.

Fontosnak tarjuk a honismereti mozgalom terjesztése szempontjából a vetélkedőkön való részvételt és ilyen vetélkedők szervezését, itt szeretném megemlíteni a Szent László TISZK Egészségügyi Tagintézményét, akik évek óta vetélkedőt és honismereti kirándulást szerveznek a megyei TISZK iskolái, csapatai számára. Egyesületünk diákcsoportja két éve a *Kutatók Éjszakája* szekszárdi programjaként játékos helytörténeti vetélkedőt szervez a város általános iskolái számára. Zsűrizést vállalunk versenyeken, pl. az évenként megrendezésre kerülő *Baka István Versmondó Versenyen*. Gond azonban, hogy az országos kiírású versenyek hiányoznak, talán majd a fenti kezdeményezések segítik ezt a munkát. Szerencsére a megyében több kolléga – köztük sokan egyesületi tagok is – erején felül segíti a honismeret fejlesztését.

Tagjaink részvételével, illetve vezetésével számos helyen kiváló honismereti körök, honismereti közösségek, szakkörök működnek (pl. Bonyhádon, Kölesden, Závodon, Szekszárdon, Simontornyán, Dombóváron, Bogyiszlón). A térségekben tagjaink megemlékeznek a település jeles szülöttéről, táblákat, szobrokat avatnak, ünnepi megemlékezéseket, előadásokat tartanak, koszorúzásokat szerveznek, síremlékeket tisztítanak vagy hoznak helyre, jubileumi rendezvényeket szerveznek, könyvbemutatókat tartanak. Mindemellett megünneplik az állami ünnepeket, ezzel a helyi patriotizmust, a lokális identitástudatot, a helyi történeti emlékezetet igyekeznek ébren tartani. Ezekben a munkálatokban igyekszünk őket támogatni, segíteni. Tagságunknak a lakóhelyükön végzett munkáját több évre előre jelzett esemény- és évfordulónaptárral segítjük. A megye több településén tartanak kollégáink népfőiskolai előadásokat is. Egyesületünk nagyon sok tagja publikál folyamatosan, ezt jól mutatja a 2005-2010 között megjelent kiadványok, könyvek száma /ld. *Tolna megye Bibliográfiája* – 90 publikáció/, folyamatosan megjelenünk a *Honismeret* folyóiratban, a helyi sajtó mindig segít a programjaink ismertetésével, ugyanakkor egyre kevesebb lehetőségünk van helytörténeti témájú cikkek, tartalmasabb anyagok írására a helyi sajtóban.

Megalakulásunk óta részt veszünk a megyei helytörténet pályázat kiírásában és az elkészített pályaművek elbírálásában. Segítséget nyújtunk /forrásajánlás, lektorálás, mentori szerep, stb./ szakdolgozatok készítéséhez és a pártolótag középiskolák pályázatainak elkészítéséhez és kivitelezéséhez. Jeles megemlékezések zajlottak pl. Babits Mihály és Garay János költők, Liszt Ferenc zeneszerző, Hollós László természettudós, Escher Károly fotóművész születésének, vagy Széchenyi István halálának évfordulója alkalmából.

A határon túli kisebbségek megsegítésére alakult meg 2003-ban a *Szekszárd - Lugos és Facsád Baráti Társaság*, amelynek munkáját előadások tartásával és meghallgatásával, könyvadományokkal, pénzgyűjtésekkel, emléktábla állításával, a helység történetjének feldolgozásával, a szavalóversenyekre Tolna megyei tanulók utaztatásával segítettünk. Ezt a kapcsolatot még mélyebb tartalommal kellene megtöltenünk a következő években.

Egyesületünk 2005 óta közhasznú civil szervezetként működik, az egyre szűkülő pályázati lehetőségek kiaknázásával próbáljuk könnyebbé tenni működésünket. Részt veszünk a *Civil Kerekasztal* ülésin, minden évben megjelenik egyesületünk az *Állampolgári Részvétel Hetén*. Több tagtársunk szerepet vállal a megye több területén a *Műemléki Világnapon*, a

Kulturális Örökség Napján. Néhány éven belül kiépítettük egyesületünk e-mail levelező rendszerét, honlapot működtetünk, júniusban és decemberben az egyesület tagságának tájékoztatása Hírlevél útján történik.

Összefoglalóan elmondható, hogy egyesületünk az elmúlt 9-10 évben folytatta a korábban már elfogadott tevékenységeket, ugyanakkor mindig próbált az új kihívásoknak megfelelni: elhagyni programokat, újakat megvalósítani. Éppen a nyári akadémia szervezése kapcsán, az elmúlt hónapokban éreztük folyamatosan a szűkebb és tágabb környezetünk tiszteletét és szeretetét, érezzük, hogy a sok-sok munka értéket teremt, az egyesület által kijelölt utak és irányok remélhetően helyesek. Ezúton mondok köszönetet annak a csodás közösségnek, mely e munkában előttem és mellettem áll, tiszteletet ad az idősek számára, ugyanakkor példát mutat a fiataloknak, s mely kör a mindennapokban, közösségi munkavégzése során elfogadja és gyakorolja Marcus Aurelius elveit: *„Tiszteld az isteneket, segítsd embertársaidat. Rövid az élet. A földi lét egyetlen gyümölcse a tiszta érzésvilág és a közérdekű tevékenység.”*

Gesztesi Enikő